

9. INTEGRALE MULTIPLE

9.2. Exerciții rezolvate

Exercițiul 9.2.1. Să se calculeze integralele:

a) $\iint_D \frac{x^2}{1+y^2} dydx$, unde $D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid 0 \leq x \leq 1, 0 \leq y \leq 1\}$

b) $\iint_D \frac{x^2}{y^2} dydx$, unde $D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid 1 \leq x \leq 2, \frac{1}{x} \leq y \leq x\}$

Soluție. a) $\iint_D \frac{x^2}{1+y^2} dydx = \int_0^1 \left[\int_0^1 \frac{x^2}{1+y^2} dy \right] dx = \int_0^1 \left[x^2 \cdot \arctg y \Big|_{y=0}^{y=1} \right] dx =$

$$\int_0^1 x^2 \cdot \frac{\pi}{4} dx = \frac{\pi}{4} \cdot \frac{x^3}{3} \Big|_{x=0}^{x=1} = \frac{\pi}{12}$$

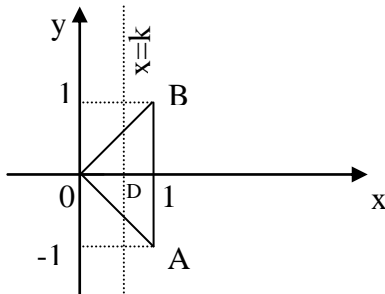
b) $\iint_D \frac{x^2}{y^2} dydx = \int_1^2 \left[\int_{1/x}^x \frac{x^2}{y^2} dy \right] dx = \int_1^2 \left[-\frac{x^2}{y} \Big|_{y=1/x}^{y=x} \right] dx =$

$$= \int_1^2 (-x + x^3) dx = \left(-\frac{x^2}{2} + \frac{x^4}{4} \right) \Big|_{x=1}^{x=2} = \frac{9}{4}$$

Exercițiul 9.2.2. Să se calculeze $\iint_D \sqrt{x^2 - y^2} dx dy$, unde D este triunghiul cu vârfurile $O(0, 0)$, $A(1, -1)$

și $B(1, 1)$.

Soluție. Domeniul D este simplu în raport cu axa Oy (vezi figura) deoarece o dreaptă $x = k$, $k \in (0, 1)$ intersectează pe D după un interval.

Dreptele OA și OB au ecuațiile:

$OA: \frac{y-0}{-1-0} = \frac{x-0}{1-0}$, adică $OA: -y = x$

$OB: \frac{y-0}{1-0} = \frac{x-0}{1-0}$, adică $OB: y = x$.

Deci: $OA: y = -x$

$OB: y = x$

Atunci domeniul D pe care se calculează integrala dubă este

$$D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid 0 \leq x \leq 1, -x \leq y \leq x\}$$

Putem aplica deci formula din exercițiul 11.2.2. pentru $a = 0$, $b = 1$,
 $\varphi_1(x) = -x$, $\varphi_2(x) = x$.

$$\text{Avem } \iint_D \sqrt{x^2 - y^2} dx dy = \int_0^1 \left[\int_{-x}^x \sqrt{x^2 - y^2} dy \right] dx.$$

Calculăm întâi $F(x) = \int_{-x}^x \sqrt{x^2 - y^2} dy$. Observăm că funcția

$g(y) = \sqrt{x^2 - y^2}$ este pară, adică $g(-y) = g(y)$. Atunci rezultă:

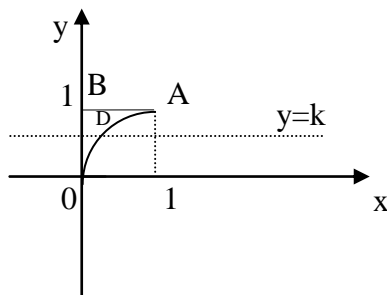
$$\begin{aligned} F(x) &= 2 \int_0^x \sqrt{x^2 - y^2} dy = 2 \int_0^x \frac{x^2 - y^2}{\sqrt{x^2 - y^2}} dy = \\ &= 2x^2 \arcsin \frac{y}{x} \Big|_{y=0}^{y=x} + 2 \int_0^x y \cdot \left(\sqrt{x^2 - y^2} \right)' dy = \\ &= 2x^2 \cdot \frac{\pi}{2} + 2y \sqrt{x^2 - y^2} \Big|_{y=0}^{y=x} - 2 \int_0^x \sqrt{x^2 - y^2} dy = \pi x^2 - F(x) \end{aligned}$$

Deci $F(x) = \pi x^2 - F(x)$, de unde $F(x) = \frac{\pi x^2}{2}$.

$$\text{Așadar } \iint_D \sqrt{x^2 - y^2} dx dy = \int_0^1 F(x) dx = \int_0^1 \frac{\pi x^2}{2} dx = \frac{\pi}{2} \cdot \frac{x^3}{3} \Big|_0^1 = \frac{\pi}{6}.$$

Exercițiul 9.2.3. Să se calculeze $\iint_D e^{\frac{x}{y}} dx dy$, unde D este triunghiul OAB , limitat de parabola $y^2 = x$ și dreptele $x = 0$, $y = 1$.

Soluție. Domeniul D este simplu în raport cu axa Ox (vezi figura) deoarece o dreaptă $y = k$, $k \in (0, 1)$, intersectează pe D după un interval.

Domeniul D este caracterizat de :

$$D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid 0 \leq y \leq 1, 0 \leq x \leq y^2\}$$

Aplicăm formula din exercițiul 11.2.3. pentru $c = 0$, $d = 1$, $\psi_1(y) = 0$,
 $\psi_2(y) = y^2$.

$$\text{Avem deci } \iint_D e^{\frac{x}{y}} dx dy = \int_0^1 \left[\int_0^{y^2} e^{\frac{x}{y}} dx \right] dy.$$

Calculăm $F(y) = \int_0^{y^2} e^{\frac{x}{y}} dx = e^{\frac{x}{y}} \cdot y \Big|_{x=0}^{x=y^2} = e^y y - y$ și deci:

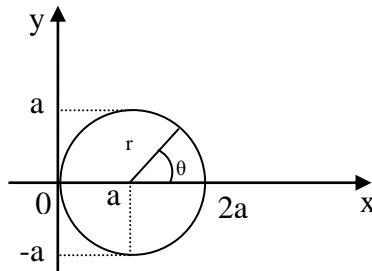
$$\begin{aligned} \iint_D e^{\frac{x}{y}} dx dy &= \int_0^1 F(y) dy = \int_0^1 (ye^y - y) dy = \int_0^1 y(e^y)' dy - \frac{y^2}{2} \Big|_0^1 = \\ &= ye^y \Big|_0^1 - \int_0^1 e^y dy - \frac{1}{2} = e - e^y \Big|_0^1 - \frac{1}{2} = \frac{1}{2} \end{aligned}$$

Exercițiul 9.2.4. Să se calculeze următoarele integrale duble, pe domeniile indicate:

- a) $\iint_D (x^2 + y^2) dx dy$, D fiind domeniul limitat de cercul de ecuație $x^2 + y^2 = 2ax$;
- b) $\iint_D \sqrt{1 - \frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2}} dx dy$, D fiind domeniul limitat de elipsa de ecuație $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$;
- c) $\iint_D (x^2 + y^2) \cdot y dx dy$, D fiind domeniul limitat de axa Ox și de porțiunea din cardioida $r = a(a + \cos\theta)$, situată deasupra axei Ox .

Soluții. a) Ecuația cercului ce limitează domeniul D se mai poate scrie: $(x - a)^2 + y^2 = a^2$, deci ea definește cercul cu centrul în punctul de coordonate $(a, 0)$ și de rază a . Este convenabil să folosim coordonatele polare pentru calculul integralei duble date.

Facem așadar schimbarea de variabile $(x, y) \rightarrow (r, \theta)$, dată prin transformarea
$$\begin{cases} x - a = r \cos \theta \\ y = r \sin \theta \end{cases}$$

Noul domeniu de integrare (domeniul transformat) este:

$$D^* = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid 0 \leq r \leq a, 0 \leq \theta \leq 2\pi\}.$$

Jacobianul acestei transformări este:

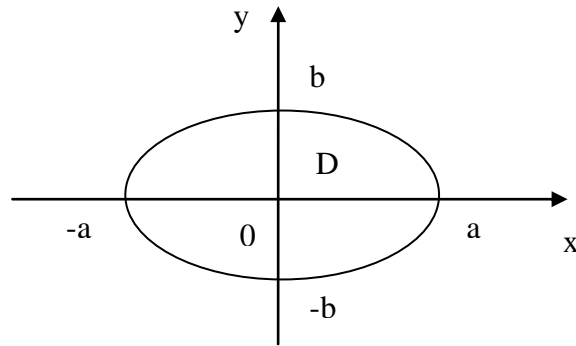
$$J = \frac{D(x, y)}{D(r, \theta)} = \begin{vmatrix} \frac{\partial x}{\partial r} & \frac{\partial x}{\partial \theta} \\ \frac{\partial y}{\partial r} & \frac{\partial y}{\partial \theta} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} \cos \theta & -r \cdot \sin \theta \\ \sin \theta & r \cdot \cos \theta \end{vmatrix} = r \cdot \cos^2 \theta + r \cdot \sin^2 \theta = r,$$

iar $x^2 + y^2 = a^2 + 2ar \cos\theta + r^2$.

Deci integrala de calculat devine:

$$\begin{aligned} \iint_{D^*} (a^2 + 2ar \cos \theta + r^2) r dr d\theta &= \int_0^a \left[\int_0^{2\pi} (a^2 r + 2ar^2 \cos \theta + r^3) d\theta \right] dr = \\ &= \int_0^a \left[(a^2 r + r^3) \cdot \theta \Big|_0^{2\pi} \right] dr + \int_0^a \left[2ar^2 \cdot \sin \theta \Big|_{\theta=0}^{\theta=2\pi} \right] dr = \\ &= 2\pi \int_0^a (a^2 r + r^3) dr = 2\pi \left(a^2 \cdot \frac{r^2}{2} + \frac{r^4}{4} \right) \Big|_{r=0}^{r=a} = \frac{3\pi a^4}{2}. \end{aligned}$$

b) Treceam la coordonate polare generalizate: $\begin{cases} x = a r \cos \theta \\ y = b r \sin \theta \end{cases}$

Domeniul transformat este: $D^* = \{(r, \theta) \in \mathbb{R}^2 \mid 0 \leq r \leq 1, 0 \leq \theta \leq 2\pi\}$.

Jacobianul transformării este:

$$J = \begin{vmatrix} \frac{\partial x}{\partial r} & \frac{\partial x}{\partial \theta} \\ \frac{\partial y}{\partial r} & \frac{\partial y}{\partial \theta} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} a \cdot \cos \theta & -ar \cdot \sin \theta \\ b \cdot \sin \theta & br \cdot \cos \theta \end{vmatrix} = abr,$$

iar $\sqrt{1 - \frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2}} = \sqrt{1 - r^2}$.

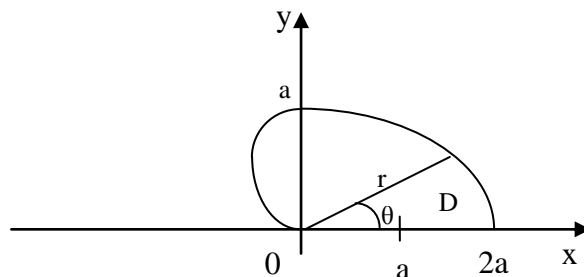
Așadar, integrala devine:

$$\begin{aligned} \iint_{D^*} abr \sqrt{1 - r^2} dr d\theta &= \int_0^1 \left[\int_0^{2\pi} abr \sqrt{1 - r^2} d\theta \right] dr = \\ &= ab \int_0^1 \left[r \sqrt{1 - r^2} \cdot \theta \Big|_{\theta=0}^{\theta=2\pi} \right] dr = ab \int_0^1 2\pi r \sqrt{1 - r^2} dr = 2\pi ab \int_0^1 r \sqrt{1 - r^2} dr \\ &= -\pi ab \int_0^1 (1 - r^2)' \sqrt{1 - r^2} dr = -\pi ab (1 - r^2)^{3/2} \Big|_0^1 = \frac{2\pi ab}{3}. \end{aligned}$$

c) Treceam la coordonate polare: $\begin{cases} x = r \cos \theta \\ y = r \sin \theta \end{cases}$. Domeniul pe care se face integrarea este D (vezi figura),

iar D^* este :

$$D^* = \{(r, \theta) \mid 0 \leq \theta \leq \pi, 0 \leq r \leq a(1 + \cos \theta)\}.$$

Avem $(x^2 + y^2)y = r^3 \sin \theta$ și $J = r$. Deci:

$$\begin{aligned} \iint_D (x^2 + y^2) \cdot y dx dy &= \int_0^\pi \left[\int_0^{a(1+\cos \theta)} r^4 \sin \theta dr \right] d\theta = \int_0^\pi \left[\frac{r^5}{5} \sin \theta \Big|_{r=0}^{r=a(1+\cos \theta)} \right] d\theta = \\ &= \frac{a^5}{5} \int_0^\pi [(1 + \cos \theta)^5 \sin \theta] d\theta = \frac{a^5}{5} \left[\frac{-(1 + \cos \theta)^6}{6} \right]_0^\pi = \frac{32a^5}{15} \end{aligned}$$

Exercițiul 9.2.5. Să se calculeze aria interiorului elipsei de ecuație:

$$(x - 2y + 3)^2 + (3x + 4y - 1)^2 = 100$$

Soluție. Folosim formula: Aria (D) = $\iint_D dx dy$, unde D este interiorul elipsei.

Efectuăm schimbarea de variabilă $(x, y) \rightarrow (u, v)$ dată prin:

$$\begin{cases} x - 2y = u \\ 3x + 4y = v \end{cases}, (u, v) \in D^*$$

$$D^* = \{(u, v) \in \mathbb{R}^2 \mid (u+3)^2 + (v-1)^2 \leq 100\}$$

Jacobianul acestei transformări este:

$$J^* = \frac{D(x, y)}{D(u, v)} = \left[\frac{D(u, v)}{D(x, y)} \right]^{-1} = \begin{vmatrix} \frac{\partial u}{\partial x} & \frac{\partial u}{\partial y} \\ \frac{\partial v}{\partial x} & \frac{\partial v}{\partial y} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 1 & -2 \\ 3 & 4 \end{vmatrix}^{-1} = \frac{1}{10}$$

$$\text{Deci: Aria}(D) = \iint_{D^*} J^* du dv = \iint_{D^*} \frac{1}{10} du dv = \frac{1}{10} \iint_{D^*} du dv.$$

Pentru calculul acestei din urmă integrale trecem la coordonate polare: $\begin{cases} u + 3 = r \cos \theta \\ v - 1 = r \sin \theta \end{cases}$, unde $(r, \theta) \in D^{**}$,

$$D^{**} = \{(r, \theta) \mid 0 \leq r \leq 10, 0 \leq \theta \leq 2\pi\}.$$

Jacobianul transformării este în acest caz $J = r$, iar

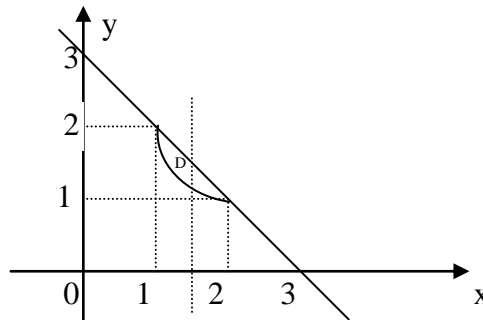
$$\begin{aligned} \iint_{D^*} du dv &= \iint_{D^{**}} J dr d\theta = \int_0^{10} \left[\int_0^{2\pi} r d\theta \right] dr = \int_0^{10} (r \cdot d\theta \Big|_{\theta=0}^{\theta=2\pi}) dr = \\ &= \int_0^{10} r \cdot 2\pi dr = 2\pi \cdot \frac{r^2}{2} \Big|_{r=0}^{r=10} = 100\pi \end{aligned}$$

$$\text{Deci: Aria}(D) = \frac{1}{10} \iint_{D^*} du dv = 10\pi.$$

Exercițiul 9.2.6. Să se calculeze masa unei plăci plane D, limitate de $x + y = 3$, $xy = 2$ și a cărei densitate este $\rho(x, y) = xy$.

Soluție. $M = \iint_D \rho(x, y) dx dy = \iint_D xy dx dy$. Domeniul D poate fi caracterizat astfel (așa cum se vede din figură):

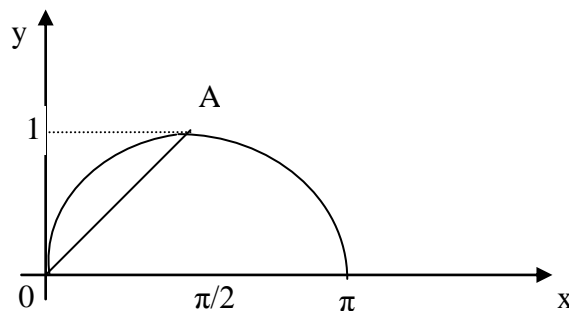
$$D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid 1 \leq x \leq 2, \frac{2}{x} \leq y \leq 3 - x\}$$

Atunci:

$$\begin{aligned} M &= \int_1^2 \int_{2/x}^{3-x} xy dx dy = \int_1^2 \left[x \cdot \frac{y^2}{2} \Big|_{y=2/x}^{y=3-x} \right] dx = \int_1^2 \left[\frac{9x - 6x^2 + x^3}{2} - \frac{2}{x} \right] dx \\ &= \left(\frac{9}{2} \cdot \frac{x^2}{2} - 3 \cdot \frac{x^3}{3} + \frac{1}{2} \cdot \frac{x^4}{4} - 2 \ln x \right) \Big|_1^2 = \frac{18}{3} - 2 \ln 2. \end{aligned}$$

Exercițiul 9.2.7. Să se calculeze coordonatele centrului de greutate al plăcii plane omogene din figura de mai jos, limitat de curba $y = \sin x$ și dreapta OA care trece prin origine și punctul $A\left(\frac{\pi}{2}, 1\right)$.

Soluție. Dreapta OA are ecuația OA: $y = \frac{2x}{\pi}$. Deci,

$$D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid 0 \leq x \leq \frac{\pi}{2}, \frac{2x}{\pi} \leq y \leq \sin x\}$$

Se calculează $M = \iint_D \rho(x, y) dx dy = k \iint_D dx dy$, unde $\rho(x, y) = k = \text{const}$ fiind vorba de o placă omogenă.

Avem:

$$\iint_D dx dy = \int_0^{\pi/2} \left[\int_{2x/\pi}^{\sin x} dy \right] dx = \int_0^{\pi/2} \left(\sin x - \frac{2x}{\pi} \right) dx = 1 - \frac{\pi}{4},$$

și deci $M = k \left(1 - \frac{\pi}{4} \right)$.

Pe de altă parte,

$$\begin{aligned} \iint_D x \rho(x, y) dx dy &= k \iint_D x dx dy \\ &= k \int_0^{\pi/2} \left[\int_{2x/\pi}^{\sin x} x dy \right] dx = k \int_0^{\pi/2} x \left(\sin x - \frac{2x}{\pi} \right) dx \\ &= k \int_0^{\pi/2} x \sin x dx - \frac{2k}{\pi} \cdot \frac{x^3}{3} \Big|_0^{\pi/2} \\ &= -kx \cdot \cos x \Big|_0^{\pi/2} + k \int_0^{\pi/2} \cos x dx - \frac{2k}{\pi} \cdot \frac{\pi^3}{24} = k \sin x \Big|_0^{\pi/2} - \frac{k\pi^2}{12} \\ &= k - \frac{k\pi^2}{12} = k \left(1 - \frac{\pi^2}{12} \right). \end{aligned}$$

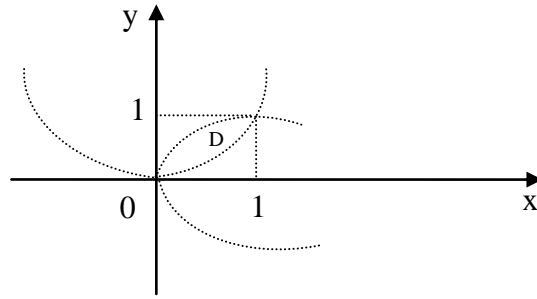
$$\text{Deci } x_G = \frac{1}{M} \iint_D x \rho(x, y) dx dy = \frac{k \left(1 - \frac{\pi^2}{12} \right)}{k \left(1 - \frac{\pi}{4} \right)} = \frac{12 - \pi^2}{3(4 - \pi)}.$$

$$\begin{aligned} \iint_D y \rho(x, y) dx dy &= k \iint_D y dx dy = \int_0^{\pi/2} \left[\int_{2x/\pi}^{\sin x} y dy \right] dx = k \int_0^{\pi/2} \left[\frac{y^2}{2} \Big|_{y=\frac{2x}{\pi}}^{y=\sin x} \right] dx = \\ &= \frac{k}{2} \int_0^{\pi/2} \left(\sin^2 x - \frac{4x^2}{\pi^2} \right) dx = \frac{k}{2} \left[\int_0^{\pi/2} \frac{1 - \cos 2x}{2} dx - \frac{4}{\pi^2} \cdot \frac{x^3}{3} \Big|_0^{\pi/2} \right] \\ &= \frac{k}{2} \left[\left(\frac{x}{2} - \frac{\sin 2x}{4} \right) \Big|_0^{\pi/2} - \frac{\pi}{6} \right] = \frac{k}{2} \cdot \frac{\pi}{12} = \frac{k\pi}{24} \end{aligned}$$

$$\text{Deci } y_G = \frac{1}{M} \iint_D y \rho(x, y) dx dy = \frac{\frac{k\pi}{24}}{k \left(1 - \frac{\pi}{4} \right)} = \frac{\pi}{6(4 - \pi)}.$$

Exercițiul 9.2.8. Să se calculeze momentele de inerție în raport cu axele de coordonate pentru placa omogenă mărginită de curbele $y = x^2$, $x = y^2$.

Soluție.

Domeniul D este caracterizat de:

$$D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid 0 \leq x \leq 1, x^2 \leq y \leq \sqrt{x}\}$$

$$\begin{aligned} \text{Deci } I_x &= \iint_D y^2 \rho(x, y) dx dy = k \iint_D y^2 dx dy = k \int_0^1 \left[\int_{x^2}^{\sqrt{x}} y^2 dy \right] dx = \\ &= k \int_0^1 \left(\frac{y^3}{3} \Big|_{y=x^2}^{y=\sqrt{x}} \right) dx = k \int_0^1 \left(\frac{x^{3/2}}{3} - \frac{x^6}{3} \right) dx = k \left(\frac{x^{5/2}}{3} \cdot \frac{2}{5} - \frac{x^7}{21} \right) \Big|_0^1 = \\ &= \frac{3k}{35}. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Analog } I_y &= \iint_D x^2 \rho(x, y) dx dy = k \iint_D x^2 dx dy = k \int_0^1 \left[\int_{x^2}^{\sqrt{x}} x^2 dy \right] dx = \\ &= k \int_0^1 x^2 (\sqrt{x} - x^2) dx = k \int_0^1 (x^{5/2} - x^4) dx = \frac{3k}{35}. \end{aligned}$$

Exercițiul 9.2.9. Să se calculeze următoarele integrale:

a) $\iiint_{\Omega} \frac{1}{\sqrt{x+y+z+1}} dx dy dz$, unde

$$\Omega = \{(x, y, z) \in \mathbb{R}^3 \mid 0 \leq x \leq 1, 0 \leq y \leq 1, 0 \leq z \leq 1\}$$

b) $\iiint_{\Omega} xyz dx dy dz$, unde

$$\Omega = \{(x, y, z) \in \mathbb{R}^3 \mid 0 \leq z \leq 1-x-y, 0 \leq y \leq 1-x, 0 \leq x \leq 1\}$$

Soluții. a) Avem:

$$\begin{aligned}
 \iiint_{\Omega} \frac{1}{\sqrt{x+y+z+1}} dx dy dz &= \int_0^1 \left[\int_0^1 \left[\int_0^1 \frac{1}{\sqrt{x+y+z+1}} dx \right] dy \right] dz = \\
 &= \int_0^1 \left[\int_0^1 \left[(x+y+z+1)^{1/2} \cdot 2 \Big|_{x=0}^{x=1} \right] dy \right] dz = \\
 &= 2 \int_0^1 \left[\int_0^1 \left[(y+z+2)^{1/2} - (y-z+1)^{1/2} \right] dy \right] dz = \\
 &= 2 \int_0^1 \left[(y+z+2)^{3/2} \cdot \frac{2}{3} - (y-z+1)^{3/2} \cdot \frac{2}{3} \Big|_{y=0}^{y=1} \right] dz = \\
 &= \frac{4}{3} \int_0^1 \left[(z+3)^{3/2} - (z+2)^{3/2} - (z+2)^{3/2} + (z+1)^{3/2} \right] dz = \\
 &= \frac{4}{3} \left[(z+3)^{5/2} \frac{2}{5} - (z+2)^{5/2} \frac{2}{5} - (z+2)^{5/2} \frac{2}{5} + (z+1)^{5/2} \frac{2}{5} \right] \Big|_{z=0}^{z=1} \\
 &= \frac{4}{3} \cdot \frac{2}{5} \left[4^{5/2} - 3^{5/2} - 3^{5/2} + 2^{5/2} - 3^{5/2} + 2^{5/2} + 2^{5/2} - 1 \right] = \\
 &= \frac{8}{15} \left[4^{5/2} - 3^{7/2} + 3 \cdot 2^{5/2} - 1 \right] = \frac{8}{15} (31 + 12\sqrt{2} - 27\sqrt{3}).
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{b) } \iiint_{\Omega} xyz dx dy dz &= \iint_D \left[\int_0^{1-x-y} xyz dz \right] dx dy = \iint_D xy \frac{z^2}{2} \Big|_{z=0}^{z=1-x-y} dx dy = \\
 &= \frac{1}{2} \iint_D xy(1-x-y)^2 dx dy = \frac{1}{2} \iint_D xy(1+x^2+y^2-2x-2y+2xy) dx dy \\
 &= \frac{1}{2} \iint_D (xy + x^3y + xy^3 - 2x^2y - 2xy^2 + 2x^2y^2) dx dy,
 \end{aligned}$$

unde $D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 : 0 \leq y \leq 1-x, 0 \leq x \leq 1\}$

Prin urmare,

$$\begin{aligned}
 \iiint_{\Omega} xyz dx dy dz &= \frac{1}{2} \int_0^1 \left[\int_0^{1-x} (xy + x^3y + xy^3 - 2x^2y - 2xy^2 + 2x^2y^2) dy \right] dx \\
 &= \frac{1}{2} \int_0^1 \left[\left(x \frac{y^2}{2} + x^3 \frac{y^2}{2} + x \frac{y^4}{4} - x^2 y^2 - 2x \frac{y^3}{3} + 2x^2 \frac{y^3}{3} \right) \Big|_{y=0}^{y=1-x} \right] dx \\
 &= \frac{1}{2} \int_0^1 \left[\frac{x}{2} (1-x)^2 + \frac{x^3}{2} (1-x)^2 + \frac{x}{4} (1-x)^4 - x^2 (1-x)^2 - \frac{2x}{3} (1-x)^3 \right] dx = \\
 &= \frac{1}{24} \int_0^1 (x - 4x^2 + 6x^3 - 4x^4 + x^5) dx =
 \end{aligned}$$

$$= \frac{1}{24} \left(\frac{x^2}{2} - 4 \frac{x^3}{3} + 6 \frac{x^4}{4} - 4 \frac{x^5}{5} + \frac{x^6}{6} \right) \Big|_0^1 = \frac{1}{720}$$

Exercițiul 9.2.10. Să se calculeze următoarele integrale:

a) $\iiint_{\Omega} (x^2 + y^2 + z^2) dx dy dz$, unde Ω este domeniul mărginit de sfera

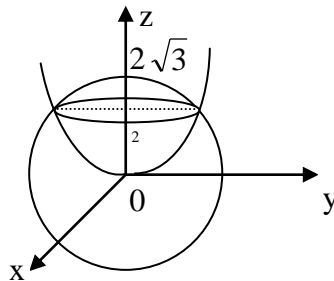
$$x^2 + y^2 + z^2 = 12 \text{ și paraboloidul } x^2 + y^2 = 4z;$$

b) $\iiint_{\Omega} \sqrt{x^2 + y^2} dx dy dz$, unde

$$\Omega = \{(x, y, z) \in \mathbb{R}^3: x^2 + y^2 \leq 9, z \geq 0, x + y + z \leq 6\}$$

Soluții. a) Cele două suprafețe se intersectează după cercul:

$$(C): \begin{cases} x^2 + y^2 = 8 \\ z = 2 \end{cases}. \text{ Evident } 0 \leq z \leq 2\sqrt{3}$$

Aplicăm deci formula:

$$\iiint_{\Omega} (x^2 + y^2 + z^2) dx dy dz = \int_0^{2\sqrt{3}} \left[\iint_{D_z} (x^2 + y^2 + z^2) dx dy \right] dz,$$

unde D_z este proiecția pe planul xOy a unei secțiuni făcute în Ω cu un plan

$z = z_0, z_0 \in [0, 2\sqrt{3}]$. D_{z_0} este caracterizat de:

$$(D_z') : x^2 + y^2 \leq 4z, \text{ dacă } z \in [0, 2] \text{ și}$$

$$(D_z'') : x^2 + y^2 \leq 12 - z^2, \text{ dacă } z \in [2, 2\sqrt{3}]$$

$$\text{Deci } \iiint_{\Omega} (x^2 + y^2 + z^2) dx dy dz = \int_0^2 \left[\iint_{D_z'} (x^2 + y^2 + z^2) dx dy \right] dz +$$

$$+ \int_2^{2\sqrt{3}} \left[\iint_{D_z''} (x^2 + y^2 + z^2) dx dy \right] dz$$

Pentru calculul integralelor duble folosim coordonatele polare, întrucât (D_z') și (D_z'') sunt discuri.

Pentru prima integrală dublă avem:

$$\begin{cases} x = r \cos \theta \\ y = r \sin \theta \end{cases}, r \in [0, 2\sqrt{z}], \theta \in [0, 2\pi], \text{ iar jacobianul este } J = r.$$

Deci,

$$\iint_{D_z'} (x^2 + y^2 + z^2) dx dy = \int_0^{2\sqrt{z}} \left[\int_0^{2\pi} (r^2 + z^2) \cdot r d\theta \right] dr = 2\pi \int_0^{2\sqrt{z}} r(r^2 + z^2) dr =$$

$$2\pi \left[\frac{r^4}{4} + z^2 \cdot \frac{r^2}{2} \right]_{r=0}^{r=2\sqrt{z}} = 4\pi z^2 (2 + z).$$

Pentru cea de a doua integrală dublă, avem:

$$\begin{cases} x = r \cos \theta \\ y = r \sin \theta \end{cases}, r \in [0, \sqrt{12 - z^2}], \theta \in [0, 2\pi].$$

Deci,

$$\iint_{D_z''} (x^2 + y^2 + z^2) dx dy = \int_0^{\sqrt{12 - z^2}} \left[\int_0^{2\pi} (r^2 + z^2) \cdot r d\theta \right] dr =$$

$$= 2\pi \int_0^{\sqrt{12 - z^2}} r(r^2 + z^2) dr = \frac{\pi}{2} (144 - z^4)$$

Așadar,

$$\iiint_{\Omega} (x^2 + y^2 + z^2) dx dy dz = \int_0^2 4\pi z^2 (2 + z) dz + \int_2^{2\sqrt{3}} \frac{\pi}{2} (144 - z^4) dz = \frac{32\pi}{5} (18\sqrt{3} - \frac{97}{6}).$$

b) Suntem în situația a doua de la exercițiul 9.3.2. pentru

$$D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2: x^2 + y^2 \leq 9\}, \varphi_1(x, y) = 0 \text{ și } \varphi_2(x, y) = 6 - x - y$$

Aplicăm deci formula adecvată, adică:

$$\iiint_{\Omega} \sqrt{x^2 + y^2} dx dy dz = \iint_D \left[\int_{\varphi_1(x, y)}^{\varphi_2(x, y)} \sqrt{x^2 + y^2} dz \right] dx dy.$$

Deci

$$\iiint_{\Omega} \sqrt{x^2 + y^2} dx dy dz = \iint_D \left[\int_0^{6 - x - y} \sqrt{x^2 + y^2} dz \right] dx dy$$

$$= \iint_D \sqrt{x^2 + y^2} \cdot (6 - x - y) dx dy$$

Calculăm această integrală prin trecere la coordonate polare. Avem:

$$\begin{cases} x = r \cos \theta \\ y = r \sin \theta \end{cases}, r \in [0, 3]; \theta \in [0, 2\pi].$$

$$\iint_D \sqrt{x^2 + y^2} \cdot (6 - x - y) dx dy = \int_0^{2\pi} \left[\int_0^3 r^2 \cdot (6 - r \cos \theta - r \sin \theta) dr \right] d\theta =$$

$$\int_0^{2\pi} \left[\left(6 \cdot \frac{r^3}{3} - \frac{r^4}{4} \cos \theta - \frac{r^4}{4} \sin \theta \right) \Big|_{r=0}^{r=3} \right] d\theta =$$

$$\int_0^{2\pi} \left[54 - \frac{3^4}{4} \cos \theta - \frac{3^4}{4} \sin \theta \right] d\theta = 108\pi$$

Exercițiul 9.2.11. Să se calculeze următoarele integrale triple:

a) $\iiint_{\Omega} (x^2 + y^2 + z^2) dx dy dz$, unde

$\Omega = \{(x, y, z) \in \mathbb{R}^3: y^2 + z^2 \leq x^2, x^2 + y^2 + z^2 \leq 4, x \geq 0\}$;

b) $\iiint_{\Omega} z dx dy dz$, unde Ω este domeniul limitat de conul

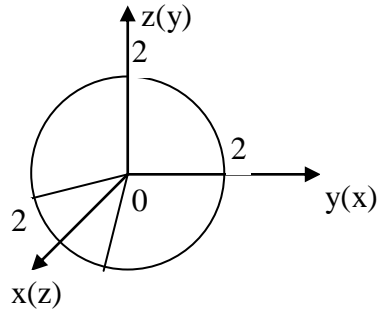
$$z^2 = \frac{h^2}{R^2} (x^2 + y^2) \text{ și planul } z = h;$$

c) $\iiint_{\Omega} \sqrt{1 - \frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} - \frac{z^2}{c^2}} dx dy dz$, unde Ω este domeniul mărginit de elipsoidul $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} + \frac{z^2}{c^2} = 1$.

Soluții. a) Este convenabil să folosim transformarea:

$$\begin{cases} x = r \cos \theta \\ y = r \sin \theta \cos \varphi \\ z = r \sin \theta \sin \varphi \end{cases}$$

Noile variabile de integrare sunt r, θ, φ , iar pentru a determina domeniul Ω^* (domeniul transformat), înlocuim $x(r, \theta, \varphi), y(r, \theta, \varphi), z(r, \theta, \varphi)$ în inecuațiile ce definesc domeniul Ω .

Din $x^2 + y^2 + z^2 \leq 4$ rezultă $r^2 \leq 4$, deci $r \in [0, 2]$.

Din $y^2 + z^2 \leq x^2$ deducem că $r^2 \sin^2 \theta \leq r^2 \cos^2 \theta$, adică $\sin^2 \theta \leq \cos^2 \theta$, ceea ce este echivalent cu $\sin^2 \theta \leq \frac{1}{2}$.

(1)

Din $x \geq 0$ rezultă $r \cos \theta \geq 0$, adică $\cos \theta \geq 0$, de unde $\theta \in \left[0, \frac{\pi}{2}\right]$. (2)

Din (1) și (2) avem $\theta \in \left[0, \frac{\pi}{4}\right]$.

Deci $\Omega^* = \left\{ (r, \theta, \varphi) \mid r \in [0, 2], \theta \in \left[0, \frac{\pi}{4}\right], \varphi \in [0, 2\pi] \right\}$.

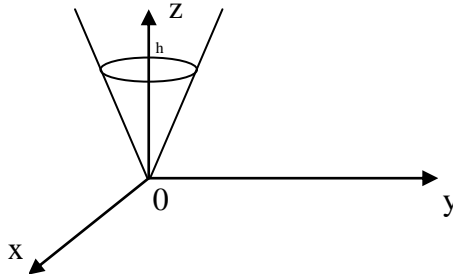
Jacobianul transformării este:

$$J = \begin{vmatrix} \frac{\partial x}{\partial r} & \frac{\partial x}{\partial \theta} & \frac{\partial x}{\partial \varphi} \\ \frac{\partial y}{\partial r} & \frac{\partial y}{\partial \theta} & \frac{\partial y}{\partial \varphi} \\ \frac{\partial z}{\partial r} & \frac{\partial z}{\partial \theta} & \frac{\partial z}{\partial \varphi} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} \cos \theta & -r \sin \theta & 0 \\ \sin \theta \cos \varphi & r \cos \theta \cos \varphi & -r \sin \theta \sin \varphi \\ \sin \theta \sin \varphi & r \cos \theta \sin \varphi & r \sin \theta \cos \varphi \end{vmatrix} = r^2 \sin \theta.$$

Integrala de calculat devine:

$$\begin{aligned} \int_0^2 \int_0^{\pi/4} \left(\int_0^{2\pi} r^4 \sin \theta d\varphi \right) d\theta dr &= 2\pi \int_0^2 \left(\int_0^{\pi/4} r^4 \sin \theta d\theta \right) dr = \\ &= 2\pi \int_0^2 \left[r^4 (-\cos \theta) \Big|_{\theta=0}^{\theta=\pi/4} \right] dr = \pi(2 - \sqrt{2}) \int_0^2 r^4 dr = \\ &= \pi(2 - \sqrt{2}) \cdot \frac{r^5}{5} \Big|_{r=0}^{r=2} = \frac{2^5 \cdot \pi \cdot (2 - \sqrt{2})}{5}. \end{aligned}$$

b) Domeniul pe care se face integrarea este:

Este convenabil să folosim coordonatele cilindrice:

$$\begin{cases} x = r \cos \theta \\ y = r \sin \theta \\ z = z \end{cases}$$

Avem $z \in [0, h]$, $\theta \in [0, 2\pi]$ iar $z^2 \geq \frac{h^2}{R^2} (x^2 + y^2)$ ne dă $r \in \left[0, \frac{zR}{h} \right]$.

Așadar, $\Omega^* = \{(r, \theta, z) \mid 0 \leq r \leq \frac{zR}{h}, \theta \in [0, 2\pi], z \in [0, h]\}$.

Jacobianul este:

$$\frac{D(x, y, z)}{D(r, \theta, z)} = \begin{vmatrix} \frac{\partial x}{\partial r} & \frac{\partial x}{\partial \theta} & \frac{\partial x}{\partial z} \\ \frac{\partial y}{\partial r} & \frac{\partial y}{\partial \theta} & \frac{\partial y}{\partial z} \\ \frac{\partial z}{\partial r} & \frac{\partial z}{\partial \theta} & \frac{\partial z}{\partial z} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} \cos \theta & -r \sin \theta & 0 \\ \sin \theta & r \cos \theta & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{vmatrix} = r$$

Integrala devine:

$$\begin{aligned} \int_0^h \int_0^{zR/h} \left[\int_0^{2\pi} z r d\theta \right] dr dz &= 2\pi \int_0^h \left[\int_0^{zR/h} z r dr \right] dz = 2\pi \int_0^h z \frac{r^2}{2} \Big|_{r=0}^{r=zR/h} dz = \\ &= 2\pi \int_0^h \left(\frac{z}{2} \cdot \frac{z^2 R^2}{h^2} \right) dz = \pi \int_0^h \frac{z^3 R^2}{h^2} dz = \frac{\pi R^2}{h^2} \cdot \int_0^h z^3 dz = \frac{\pi R^2 h^2}{4} \end{aligned}$$

d) Vom folosi coordonatele sferice generalizate, adică:

$$\begin{cases} x = \arcsin \theta \cos \varphi \\ y = br \sin \theta \sin \varphi \\ z = cr \cos \theta \end{cases}$$

Avem $\Omega^* = \{(r, \theta, \varphi) \mid r \in [0, 1], \theta \in [0, \pi], \varphi \in [0, 2\pi]\}$ iar

$$\frac{D(x, y, z)}{D(r, \theta, \varphi)} = abc r^2 \sin \theta.$$

Integrala devine:

$$\begin{aligned} \int_0^1 \int_0^\pi \int_0^{2\pi} abc r^2 \sin \theta \sqrt{1-r^2} d\varphi d\theta dr &= 2\pi abc \int_0^1 \int_0^\pi r^2 \sqrt{1-r^2} \sin \theta d\theta dr &= & 2\pi abc \\ \int_0^1 \left[r^2 \sqrt{1-r^2} \cdot (-\cos \theta) \Big|_{\theta=0}^{\theta=\pi} \right] dr &= 4\pi abc \int_0^1 r^2 \sqrt{1-r^2} dr. \end{aligned}$$

Pentru calculul acestei din urmă integrale facem schimbarea de variabilă $r = \sin t$.

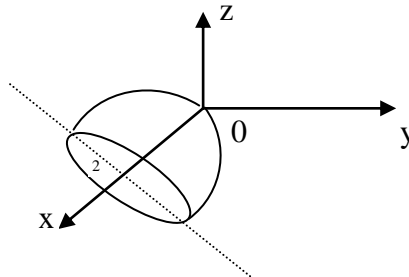
$$\begin{aligned} \text{Deci } \int_0^1 r^2 \sqrt{1-r^2} dr &= \int_0^{\pi/2} \sin^2 t \cdot \sqrt{1-\sin^2 t} \cos t dt = \int_0^{\pi/2} \sin^2 t \cos^2 t dt = \\ &= \frac{1}{4} \int_0^{\pi/2} \sin^2 2t dt = \frac{1}{4} \int_0^{\pi/2} \frac{1-\cos 4t}{2} dt = \frac{1}{8} \int_0^{\pi/2} (1-\cos 4t) dt = \\ &= \frac{1}{8} \left(t - \frac{\sin 4t}{4} \right) \Big|_0^{\pi/2} = \frac{1}{8} \left(\frac{\pi}{2} - 0 \right) = \frac{\pi}{16}. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Deci: } \iiint_{\Omega} \sqrt{1-\frac{x^2}{a^2}-\frac{y^2}{b^2}-\frac{z^2}{c^2}} dx dy dz &= \\ = 4\pi abc \cdot \int_0^1 r^2 \sqrt{1-r^2} dr &= 4\pi abc \frac{\pi}{16} = \frac{\pi^2 abc}{4}. \end{aligned}$$

Exercițiul 9.2.12. Să se calculeze volumul corpului mărginit de paraboloidul $x = \frac{y^2}{9} + \frac{z^2}{16}$ și planul de

ecuație $x = 2$.

Soluție. Corpul Ω al cărui volum trebuie să-l aflăm, este reprezentat în figura următoare:

Vom folosi coordonate cilindrice generalizate:

$$\begin{cases} x = x \\ y = 3r \cos \theta, \quad x \in [0, 2], \theta \in [0, 2\pi]. \\ z = 4r \sin \theta \end{cases}$$

Din $x \geq \frac{y^2}{9} + \frac{z^2}{16}$ rezultă că $x \geq r^2$, deci $0 \leq r \leq \sqrt{x}$.

Așadar, $\Omega^* = \{(r, \theta, x) \mid 0 \leq r \leq \sqrt{x}, \theta \in [0, 2\pi], x \in [0, 2]\}$.

Jacobianul transformării este : $\frac{D(x, y, z)}{D(r, \theta, x)} = 12r$.

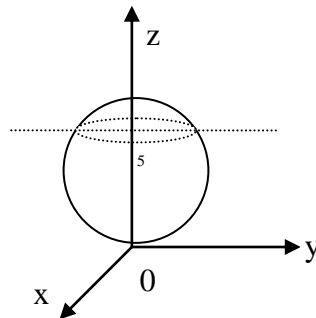
Volumul este:

$$\begin{aligned} \text{Vol}(\Omega) &= \iiint_{\Omega} dx dy dz = \iiint_{\Omega^*} \frac{D(x, y, z)}{D(r, \theta, x)} d\theta dr dx = 12 \iiint_{\Omega^*} r d\theta dr dx = \\ &= 24 \pi \int_0^2 \left(\int_0^{\sqrt{x}} r dr \right) dx = 24 \pi \int_0^2 \left[\frac{r^2}{2} \right]_{r=0}^{r=\sqrt{x}} dx = 12 \pi \int_0^2 x dx = \\ &= 12 \pi \cdot \frac{x^2}{2} \Big|_0^2 = 24 \pi \end{aligned}$$

Exercițiul 9.2.13. Să se calculeze masa corpului Ω , mărginit de sfera $x^2 + y^2 + z^2 = 10z$, știind că densitatea în fiecare punct este:

$$\rho(x, y, z) = \frac{1}{x^2 + y^2 + z^2}.$$

Soluție. Se aplică formula $M = \iiint_{\Omega} \rho(x, y, z) dx dy dz$.

Avem $z \in [0, 10]$ și $(D_z): x^2 + y^2 \leq 10z - z^2$.

$$\text{Deci } M = \int_0^{10} \left[\iint_{D_z} \rho(x, y, z) dx dy \right] dz.$$

Pentru calculul integralei duble folosim coordonatele polare. Deci $\begin{cases} x = r \cos \theta \\ y = r \sin \theta \end{cases}$, iar $D_z^* = \{(r, \theta) \mid 0 \leq r \leq$

$\sqrt{10z - z^2}, \theta \in [0, 2\pi]\}$

Avem, așadar :

$$\begin{aligned} \iint_{D_z} \rho(x, y, z) dx dy &= \int_0^{\sqrt{10z-z^2}} \left[\int_0^{2\pi} \frac{1}{r^2 + z^2} r d\theta \right] dr = 2\pi \int_0^{\sqrt{10z-z^2}} \frac{1}{r^2 + z^2} dr = \pi \\ &= \int_0^{\sqrt{10z-z^2}} \frac{(r^2 + z^2)'}{r^2 + z^2} dr = \pi \cdot \ln(r^2 + z^2) \Big|_{r=0}^{r=\sqrt{10z-z^2}} = \end{aligned}$$

$$= \pi \ln(10z) - \pi \ln(z^2).$$

$$\text{Deci, } M = \int_0^{10} [\pi \ln(10z) - \pi \ln(z^2)] dz = \pi \int_0^{10} \ln\left(\frac{10}{z}\right) dz =$$

$$= \pi \int_0^{10} \ln 10 dz - \pi \int_0^{10} \ln z dz = \pi \cdot 10 \cdot \ln 10 - \pi \int_0^{10} (z)' \ln z dz =$$

$$= 10 \pi \ln 10 - 10 \pi \ln 10 + \pi \int_0^{10} dz = \pi \cdot z \Big|_0^{10} = 10\pi.$$

Exercițiul 9.2.14. Să se determine coordonatele centrului de greutate ale segmentului cilindric omogen:

$$\Omega = \{(x, y, z) \in \mathbb{R}^3: x^2 + y^2 \leq 9, 0 \leq z \leq 2y\}$$

Soluție. Corpul fiind omogen, funcția ρ este constantă.

$$\text{Deci, } x_G = \frac{1}{v(\Omega)} \cdot \iiint_{\Omega} x dx dy dz; \quad y_G = \frac{1}{v(\Omega)} \cdot \iiint_{\Omega} y dx dy dz;$$

$$z_G = \frac{1}{v(\Omega)} \cdot \iiint_{\Omega} z dx dy dz.$$

Notând $D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2: x^2 + y^2 \leq 9, y \geq 0\}$. Avem:

$$\begin{aligned} \bullet \quad v(\Omega) &= \iiint_{\Omega} dx dy dz = \iint_D \left(\int_0^{2y} dz \right) dx dy = \iint_D 2y dx dy = \\ &= 2 \iint_D y dx dy = 2 \iint_{D^*} r^2 \sin \theta dr d\theta = 2 \int_0^3 \left(\int_0^{\pi} r^2 \sin \theta d\theta \right) dr \\ &= 2 \int_0^3 \left[r^2 (-\cos \theta) \Big|_{\theta=0}^{\theta=\pi} \right] dr = 4 \int_0^3 r^2 dr = 4 \frac{r^3}{3} \Big|_0^3 = 36 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \bullet \quad \iiint_{\Omega} x dx dy dz &= \iint_D \left(\int_0^{2y} x dz \right) dx dy = \iint_D xz \Big|_{z=0}^{z=2y} dx dy = \\ &= \iint_D 2xy dx dy = 2 \iint_{D^*} r^3 \sin \theta \cos \theta dr d\theta = \\ &= \int_0^3 r^3 dr \cdot \int_0^{\pi} \sin 2\theta d\theta = \frac{r^4}{4} \Big|_0^3 \cdot \left(-\frac{\cos 2\theta}{2} \right) \Big|_0^{\pi} = 0 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \bullet \quad \iiint_{\Omega} y dx dy dz &= \iint_D \left(\int_0^{2y} y dz \right) dx dy = \iint_D yz \Big|_{z=0}^{z=2y} dx dy = \\ &= \iint_D 2y^2 dx dy = 2 \iint_{D^*} r^3 \sin^2 \theta dr d\theta = \\ &= \frac{r^4}{4} \Big|_0^3 \cdot \int_0^{\pi} (1 - \cos 2\theta) d\theta = \frac{3^4}{4} \left(\pi - \frac{\sin 2\theta}{2} \Big|_0^{\pi} \right) = 3^4 \frac{\pi}{4} \end{aligned}$$

$$\bullet \quad \iiint_{\Omega} z dx dy dz = \iint_D \left(\int_0^{2y} z dz \right) dx dy = \iint_D \frac{z^2}{2} \Big|_{z=0}^{z=2y} dx dy =$$

$$= \frac{1}{2} \iint_D 4y^2 dx dy = 2 \iint_D y^2 dx dy = 3^4 \frac{\pi}{4}.$$

Rezultă $x_G = 0$; $y_G = z_G = \frac{1}{36} \cdot 3^4 \frac{\pi}{4} = \frac{9\pi}{16}$.

Exercițiul 9.2.15. Să se calculeze momentele de inerție în raport cu planele de coordonate ale corpului material omogen, limitat de suprafețele $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = \frac{z^2}{c^2}$ și $z = c$.

Soluție. $I_{xOy} = \iiint_{\Omega} z^2 dx dy dz$ (corpul fiind omogen, considerăm densitatea egală cu unitatea).

Trecem la coordonate cilindrice generalizate:

$$\begin{cases} x = ar \cos \theta \\ y = br \sin \theta, z \in [0, c], \theta \in [0, 2\pi] \\ z = z \end{cases}$$

Din $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} \leq \frac{z^2}{c^2}$, obținem $r^2 \leq \frac{z^2}{c^2}$, de unde $0 \leq r \leq \frac{z}{c}$.

Deci $\Omega^* = \{(r, \theta, z) \mid 0 \leq r \leq \frac{z}{c}, \theta \in [0, 2\pi], z \in [0, c]\}$, iar jacobianul transformării este $\frac{D(x, y, z)}{D(r, \theta, z)} = abr$.

$$\begin{aligned} \bullet \quad I_{xOy} &= ab \iiint_{\Omega^*} z^2 r d\theta dr dz = 2\pi ab \int_0^c \left(\int_0^{z/c} z^2 r dr \right) dz = \\ &= 2\pi ab \int_0^c \left[z^2 \frac{r^2}{2} \Big|_{r=0}^{r=z/c} \right] dz = \frac{\pi ab}{c^2} \int_0^c z^4 dz = \frac{\pi ab}{c^2} \cdot \frac{z^5}{5} \Big|_0^c = \frac{\pi abc^3}{5} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \bullet \quad I_{yOz} &= \iiint_{\Omega} x^2 dx dy dz = a^3 b \iiint_{\Omega^*} r^3 \cos^2 \theta d\theta dr dz = \\ &= a^3 b \int_0^c \int_0^{2\pi} \left[\int_0^{z/c} r^3 \cos^2 \theta dr \right] d\theta dz = \frac{a^3 b}{4} \int_0^c \int_0^{2\pi} \frac{z^4}{c^4} \cos^2 \theta d\theta dz = \\ &= \frac{a^3 b}{4c^4} \int_0^c \left(\int_0^{2\pi} \frac{z^4 (1 + \cos 2\theta)}{2} d\theta \right) dz = \frac{a^3 b}{8c^4} \int_0^c z^4 \cdot 2\pi dz + \\ &+ \frac{a^3 b}{8c^4} \int_0^c \left[z^4 \cdot \frac{\sin 2\theta}{2} \Big|_{\theta=0}^{\theta=2\pi} \right] dz = \frac{\pi a^3 b}{4c^4} \cdot \frac{z^5}{5} \Big|_{z=0}^{z=c} = \frac{\pi a^3 bc}{20} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \bullet \quad I_{xOz} &= \iiint_{\Omega} y^2 dx dy dz = ab^3 \iiint_{\Omega^*} r^3 \sin^2 \theta d\theta dr dz = \\ &= ab^3 \int_0^c \int_0^{2\pi} \frac{z^4}{4c^4} \sin^2 \theta d\theta dz = \frac{ab^3}{4c^4} \int_0^c \int_0^{2\pi} \frac{z^4 (1 - \cos 2\theta)}{2} d\theta dz = \\ &= \frac{ab^3}{8c^4} \int_0^c z^4 \cdot 2\pi dz - \frac{ab^3}{8c^4} \int_0^c \left[z^4 \cdot \frac{\sin 2\theta}{2} \Big|_{\theta=0}^{\theta=2\pi} \right] dz = \frac{\pi ab^3}{4c^4} \cdot \frac{z^5}{5} \Big|_{z=0}^{z=c} = \frac{\pi ab^3 c}{20} \end{aligned}$$